

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ "RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII DE
SECURITATE"**

**Moravurile sociale –o istorie, între toleranță și refuz.
Despre homosexualitate și statutul ei social, religios și juridic (sec. XX)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Simona Nicoară

Doctorand,
Raluca Reveica Maria Viman

**Cluj-Napoca
2016**

Cuprins

Introducere	3
Capitolul I – Moravurile sociale, o istorie ambiguă	15
1.1 Moravuri și năravuri, de-a lungul istoriei. Despre lumea antică	19
1.2 Domesticirea moravurilor, de la Evul Mediu creștin, la timpurile moderne	24
1.3 Moravurile „luminate”	35
1.3 Romantismul și moravurile	37
1.4 Moravurile secolului XX, între violență și toleranță	41
1.5 Conciliul Vatican II și intoleranța față de homosexualitate	46
1.6 Ale noastre moravuri! Lumina legii morale și civile, contra năravurilor	54
Capitolul II – O pluralitate a definițiilor	71
2.1 Homosexual și homosexualitate în limbajul timpurilor istorice	71
2.2 Pansexualitatea, o noțiune modernă!	81
2.3 Modificarea statutului homosexualității, din perspectiva medicinei perversiunilor	8
Capitolul III – Dezbateri și controverse în privința sexualității, de-a lungul istoriei	90
3.1 Perspective interdisciplinare	90
3.2 Sexualitatea, sub lupa istoriografiei	95
3.3 Sexualitatea în opiniile sociologice și psihologice	113
Capitolul IV – Despre tradiția creștină și domesticirea moravurilor (sec. XIX – XX)	119
4.1 Instanța moralei creștine	119
4.2 Discursul creștin despre sexualitate	123
4.3 Căsătoria creștină, ca legătură sfântă	129
4.4 Viziunea Bisericii, față de ”căsătoriile” homosexuale	133
Capitolul V – Tradiția legislativă, despre drepturi și libertăți	142

Capitolul VI – O istorie a sexualității	152
6.1 Erosul, în lumea antică greacă	152
6.2 Între legendă și istorie: Alexandru cel Mare și Hephaeistion	159
6.3 Sexualitate versus înfrânare și castitate	163
6.4 O ”revoluție” a...sexualității!	165
6.5 Mișcarea hippie: ascensiune și declin	177
Capitolul VII – Mărturii intime în literatură	193
7.1 Ficțiune scandalosă și imorală sau autoportretul unui autor? – Oscar Wilde, Portretul lui Dorian Gray (1891)	193
7.2 ”Eliberările” perioadei interbelice: Virginia Woolf și Vita Sackville-West	197
7.3 Un manifest filosofic: Hermann Hesse, despre Narcis și Gură de Aur (1930)	200
7.4 O lume bântuită, umbre și demoni, muzică și viață artistică americană în anii ’40 - ’70, Tennessee Williams – Memoriile unui bătrân crocodil (2011)	205
7.5 O iubire cosmopolită cu aer contemporan, Bruce Bendeerson – Românul. O autobiografie erotică (2006)	209
7.6 Flagrant delict lesbian: Ionel Teodoreanu – La Medeleni (1925-1927)	210
7.6 O iubire platonice interiorizată: Ionel Teodoreanu – Fata din Zlataust (1931)	212
7.7 O sinceritate debordantă: Ion Negoitescu – Straja Dragonilor, Memorii 1921-1941 (1994)	215
7.8 Nevroze, între reverie și maladie, Cecilia Ștefănescu – Legături bolnăvicioase (2002)	216
7.9 Dezvăluiri compromițătoare: Neculai Constantin Munteanu – Ultimii șapte ani de acasă. Un ziarist în dosarele securității (2007)	217
Capitolul VIII – Homosexualitatea, statutul ei social și juridic în România	220
Capitolul IX – Zvonuri și confirmări: homosexuali în societatea românească	234
Capitolul X – ”România nu e Sodoma!” Demersuri ostile ”emancipării” homosexualilor	251
Concluzii	257
Bibliografie	268
A. Fonduri din arhivele naționale:	268
B. Presă. Jurnale. Corespondență. Memorii:	268
C. Dicționare. Enciclopedii:	269

D. Bibliografie specială:	269
E. Bibliografie generală:	277

REZUMAT

Cuvinte cheie: homosexualitate, moralitate, moravuri, sexualitate, biserică, deviere sexuală, toleranță, discriminare, homofobie.

Subiectul acestei teze, ”Moravurile sociale – o istorie, între toleranță și refuz. Despre homosexualitate și statutul ei social, religios și juridic (secolul XX)” se înscrie în dimensiunea complexă, factologică mentală a istoriei, referindu-se la aspecte care, secole de-a rândul, au existat în dezbaterile sociale, religioase, politice, juridice și științifice.

În ultimii ani, s-a putut constata în mass-media, de la noi și de pretutindeni, o orientare din ce în ce mai insistentă spre problematica moravurilor sociale, implicit a homosexualității. Subiectul nu s-a regăsit în orizontul dezbaterii publice, multă vreme, acest lucru explicându-se, pe de-o parte, prin lunga istorie a intoleranței colective, față de homosexualitate, prin existența acestui fenomen în cutele ascunse ale vieții sociale și prin interesul său, mai degrabă dezinteresul științelor de a lămuri, în manieră multidimensională acest gen de manifestare istorică.

Pentru a cunoaște traseul istoric al concepțiilor despre comportamentul sexual este necesară o cunoaștere a viziunilor despre corporalitate. O incursiune interdisciplinară în istoria ideii de corp reliefează diversitatea de viziuni, din Antichitate, până astăzi, care în trecut a plasat acest “sanctuar” al sufletului ca un loc al plăcerilor sau, din contră, a penitențelor.¹

Homosexualitatea, ca subiect este frecventată, cu oarecare curiozitate sau în virtutea unor inițiative care se doresc justițiar, umaniste (apărătoare ale drepturilor omului) sau

¹ Simona Nicoară, *Corpul, o metaforă în durata lungă! Avatarurile reprezentării corpului între teologie, istorie și antropologie*, în "Caiete de antropologie istorică", nr. 4, an II, iulie dec.2003, pp.29-55. Alain Corbin, Jean-Jacques Courtine, Georges Vigarello, *O istorie a corpului*, Vol. I-II, Traducere din limba franceză de Simona Manolache, Gina Puica, Giuliano, ED. Art, 2007.

ideologie, dar mai degrabă ea este relativ prezentă în anumite registre ale culturii, precum cinematografia, teatrul, literatura, televiziunea și radio-ul, muzica, festivalurile, moda, marketing-ul, etc. Mediul cultural-artistic frecventează homosexualitatea cu o anumită toleranță, mai ales registrul filmic hollywoodian, cu tendința de a acomoda opinia publică mondială cu manifestări controversate sau pentru a incita, a șoca sau a stârni interesul public, în scopuri comerciale. Indiferent dinspre ce direcție se atrage atenția asupra moravurilor, implicit a homosexualității, acestea hrănesc constant o serie de întrebări: *De când datează homosexualitate? Care au fost particularitățile condiției ei în diferitele perioade istorice? Ce anume este, de fapt, homosexualitatea? Care sunt explicațiile ei biologice, patologice, psihologice, juridice? Ce atitudini ar trebui luate, în legătură cu realitatea homosexualității și a contrariului ei homofobia? Cum ar trebui privită homosexualitate în orizontul moravurilor?* Acest chestionar vizează, deopotrivă dezbateră colectivă, publică, intelectuală, individuală, dar, în opinia noastră cea mai semnificativă este dezbateră științifică pluridisciplinară.

Științele sociale, inclusiv știința istoriei manifestă doar de ceva vreme un interes față de fenomenele, încadrate în moravuri, marginalitate, psihologie și patologie socială. Exigențele științifice impun obiectivitate, imparțialitate, fiind interesate, mai puțin de motivațiile psihologice sau de altă natură a homosexualității, cât de prezența atitudinilor sociale și a componentelor mentale, care le relevă la nivelul societăților. Istoria întâlnește în lungul său parcurs tema homosexualității, din antichitate și până azi. Pentru societatea antică, greacă și romană, homosexualitatea a constituit o manifestare ilicită, în lungul ev medieval discursul Bisericii, ulterior va evolua spre statutul de boală psihică a societății moderne și în final, precum un stil de viață alternativ pentru cea contemporană.

Nu totdeauna și de către toți, homosexualitatea a fost înțeleasă la fel; și nici nu a existat o terminologie care să exprime alteritatea sexuală, conceptul istoric și definirea orientării sexuale variază și s-a schimbat semnificativ de-a lungul timpului; de exemplu cuvântul “gay” nu a fost utilizat ca definind o orientare sexuală până în secolul al XX-lea.

Istoria întâlnește în lungul său parcurs o realitate socială, legată de comportamentele sexuale, printre ele fiind și cea a homosexualității, din antichitate și până azi. Tema sexualității

presupune însă o abordare complexă, legată de alte referințe: corporalitate, sexualitate și normele sociale, cele care au asigurat disciplinarea moravurilor.²

Istoriografia occidentală a investigat, în parte statutul, condiția și modul de raportare mentală și culturală la homosexualitate. Istoria, în durata sa lungă este revelatoare pentru puternica influență a religiosului în stabilirea socială a barierei dintre bine și rău, cuvincios și necuvincios, legal și ilicit, adică între ceea ce s-au numit *bunele* și *relele moravuri*. Fie că este vorba de categoria inițiaților, preoților în Antichitate, fie că este vorba de Biserică în perioadele medievale și moderne, principiile și normele religioase au stabilit distincția dintre *moral* și *imoral*. Argumente privind imoralitatea homosexualității, bazate pe conceptul filozofic al legii naturale, au fost oferite de Platon și, mai târziu de Thomas d'Aquino. Cercetarea istoriografică relevă faptul că mentalitățile medievale, de factură creștină au denunțat și pedepsit sodomia, destrăbălarea, dezmațul, în care intrau toate manifestările sexuale neprocreative între bărbat și femeie, relațiile dintre bărbați sau dintre femei sau cele dintre oameni și animale. Spiritele filosofice din veacul Luminilor au explicat, în felul lor homosexualitatea, de pildă Montesquieu, în lucrarea sa „În Spiritul Legilor” afirma despre homosexualitate că este ”un viciu, care ar trebui proscris fie și numai pentru faptul că dă unui sex slăbiciunea celuilalt și care printr-o tinerețe scandaloasă, croiește drum unei bătrâneți infame”. Filosoful Immanuel Kant, de asemenea, considera homosexualitatea o a doua *crimen carnis*: “O a doua crimen carnis contra naturam (acte imorale împotriva naturii noastre) o constituie împerecherea între sexus homogenii, în care obiectul impulsului sexual este o ființă umană, însă există omogenitate în loc de heterogenitate a sexului, ca atunci când o femeie își satisface dorința cu o femeie, sau un bărbat cu un bărbat. Și această practică este contrară țelurilor omenirii; căci scopul omenirii este respectul, al sexualității este perpetuarea speciei fără înjosirea persoanei; dar în acest caz, specia nu este perpetuată (așa cum poate fi printr-o crimen carnis secundum naturam), însă persoana este înlăturată, sinele este înjosit sub nivelul animalelor și omenirea este necinstită”³.

² Michel Foucault, *A supraveghea și a pedepsi*, trad. de Bogdan Ghiu, control științific de Marius Ioan, prefață de Sorin Antohi, Ed. Humanitas: București, 1997, p. 61.

³ ”Homosexualitatea ca o chestiune morală”, în *Catacombele ortodoxiei*, Nr. 69/martie-aprilie 2012, Apud <http://catacombeortodoxiei.ro/index.php/component/content/article/133-arhiva-revistei/cuprins/1227-dogma-sau-doctrina-nr-22>.

Nu numai pentru filosofii amintiți, ci pentru toți gânditorii veacului al XVII-lea și începutul secolului al XIX-lea existau argumente morale și etice care îi făceau să considere homosexualitatea, drept greșită și inacceptabilă. Abia spre mijlocul secolului al XIX-lea s-a deschis o oarecare posibilitate de dezbatere și lămurire, în plan antropologic, biologic, psihologic, medical, higienic, etc. aspecte legate de sexualitate, libido și cauzele lor. Cu toate acestea medicii de la sfârșitul secolului al XIX-lea au desemnat persoanele homosexuale, ca o categorie aparte, viciată, catalogând homosexualitatea drept o maladie. Biserica o considera, fără nici o concesie, un grav păcat, iar reprezentanții altor științe, precum psihologii, care se afirmă în veacul al XIX-lea o considerau o deviație psihologică, ceea ce a avut importante consecințe în apariția unei noi abordări a statutului legislativ al sexualității.

Secolul al XX-lea, deși a fost traversat de furiile ideologice totalitare, a cunoscut mari metamorfoze mentale, sursa acestora fiind avântul secularizării și laicizării. Unii savanți, scriitori, artiști, politicieni, au susținut emanciparea spiritului public, de așa-numitele strânsori religioase și încurajarea cercetării naturii umane, a laturilor sale duioase, vicioase, precum alcoolismul, violența, psihoza, schizofrenia, homosexualitatea, fără prejudecăți, inhibiții, de dragul științei, cunoașterii, în general. Sigmund Freud a sugerat că relația copilului cu părinții determină apoi orientarea comportamentului său sexual. Această idee a „formării în familie” a unor comportamente anormale a sugerat ideea existenței unei „cauze naturale” a acestora și a moștenirii lor, altfel spus ideea apariției lor pe bază genetică.

După cel de-al doilea război mondial, pe fondul angoasei, provocate de Războiul Rece, pe fondul reconstrucției sociale și culturale post-belice s-au declanșat o serie de mișcări de emancipare, de tip libertar, feminist, după 1968 sexist, care au susținut emancipări etice, până la susținerea unor „libertăți”, pe care societățile tradiționale le pusese la colțul istoriei.

În anul 1973 homosexualitatea a fost eliminată de pe lista bolilor mentale, dar nici mentalitățile colective, nici punctele de vedere științifice nu s-au găsit vreodată într-o situație de consens în privința naturii homosexualității și aici la lămurirea unui eventual statut al acesteia în societățile democratice. În privința naturii homosexualității ar putea fi amintit acel Proiect al Genomului uman, care nu a oferit niciodată un raport explicit asupra acestui aspect ce ține de sensibilitate și comportament. S-a amintit în trecut, de așa-numita genă a homosexualității, dar nu s-au găsit toate argumentele definirii acesteia.

Cercetarea propusă se concentrează pe această perioadă postbelică, care pornește de la 1948 și urcă până în anii 2000. În această perioadă, care în Occident a coincis cu expansiunea individualismului și a unor democrații tot mai tolerante, la noi în România a fost reprezentat de regimul comunist (1948-1989), apoi de perioada de refarcere și acomodare a țării la exigențele democratice și umanist-libertare. În aceste reperi temporale, pe care le-am ales pentru teză, la noi și în lume homosexualitatea apare, pentru prima dată, ca o realitate, nu ca o aparență, față de care societățile au început să-și manifeste mult mai deschis opiniile politice, juridice, religioase, ideologice. Homosexualitatea este intens dezbătută și frecvent adusă în centrul atenției publice, dar învăluită în ambiguitate și în opinii care se contrazic, fiecare cu argumente diferite. De altfel, homosexualitatea este o realitate complicată, greu de definit, homosexualitatea deținând de-a lungul timpului diferite definiții și condiții.

Sub aspect terminologic întâlnim o serie de încercări de definire a termenului. În general definițiile se pot încadra în două categorii: una care este din perspectivă biologică, ce consideră homosexualitatea ca dereglare genetică, având cauze biologice specifice, dar dificil detectabile și una ce ține de aspectele morale.

Cercetarea de față presupune o investigație detașată și onestă, fără nici o umbră de pleoarie, față de o cauză sau alta, pentru cunoașterea moravurilor, a condiției homosexualității și a persoanelor care își asumă o identitate homosexuală. Demersul nostru este dificil, încercând să folosim metode de factură științifică, pentru sursele istorice și istoriografice, pe care le putem avea la îndemână. Pornind de la premiza documentării meticuloase și imparțiale în legătură cu acest subiect atât de controversat, am stabilit, ca un criteriu important, prezentarea în această lucrare a diverselor perspective existente în societatea românească și, prin comparatism cu cea europeană sau mondială, în legătură cu homosexualitatea. Astfel, se asigură garanția unei analize complexe, hermeneutice, pluridisciplinare, comparatiste, nu doar o trecere în revistă, mai mult sau mai puțin amănunțită a unor cazuri menționate separat, în registrul istoric politic, religios, juridic, cultural, socio-antropologic, medical, psihologic și psihiatric.

Investigația noastră pornește hermeneutic de la ipoteza că atitudinea față de homosexualitate, a fost diferită de-a lungul perioadei studiate, din cauza unor criterii istorice și istoriografice diferite prin care s-a luat în discuție tema homosexualității. De asemenea, tot

în sens hermeneutic cercetarea vizează câteva referințe fundamentale, în privința viziunilor, atitudinilor și comportamentelor față de homosexualitate: Biserica, Statul și Societatea Civilă. Ca demers comparatist lucrarea este orientată spre studierea, pe de o parte, a statutului homosexualității la nivel internațional și respectiv, statutul homosexualității în cele două regimuri diferite, cuprinse între 1948-1989 și respectiv 1989-2000, în România.

Statutul social și legislativ al homosexualității diferă de la stat la stat, existând o discrepanță majoră între drepturile de care beneficiază persoanele homosexuale în momentul prezent în majoritatea statelor europene, cu precădere în cele occidentale, și fragilitatea acestor drepturi, invocată în alte state europene, printre care se regăsește și România.

Lupta pentru acceptarea homosexualității este adesea comparată cu „mișcarea pentru drepturile civile” a minorităților rasiale, luându-se ca argument faptul că Legea protejează drepturile civile ale tuturor oamenilor indiferent dacă sunt de rasă neagră, asiatică, de sex masculin, feminin, homosexuali sau heterosexuali. Pentru a înțelege, sub raportul percepției identitate-alteritate chestiunea homosexualității și în vederea unei reconstituiri complexe a problematicii homosexualității, s-a avut în vedere și explicarea condiției, stilului și concepției despre viață a persoanele homosexuale, așa cum o explică acestea, susținând existența unei „identități” de asemenea factură în cadrul socialului. Situându-se în orizontul alterității, persoanele homosexuale au sentimentul diferenței, dar și pe cel al excluderii, al stigmatului, al inadecvării imaginii lor din partea publicului. În cele mai multe situații pozițiile partizane ale homosexualilor invocă imagini eronate, necunoaștere a situației lor sensibile, mentale și solicită imparțialitate din parte mijloacelor culturale care dezbat problema homosexualității, precum presa, audio-vizualul etc.

Lucrarea de față este alcătuită din zece capitole ce tratează probleme precum: moravurile sociale, diferite perspective istorice, o istorie a sexualității, precum și o istorie a homosexualității și definiții ale termenului din punct de vedere psihologic, sociologic, juridic și religios; o literatură referitoare la principalele paliere ale dezbaterii subiectului:

1. Tradiția ecleziastică și morala religioasă referitoare la subiectul în cauză, cu analiză asupra celor două Biserici: Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică și studiul argumentelor aduse de acestea în justificarea atitudinii adoptate față de homosexualitate. Sursele principale ale acestora în sprijinul argumentării atitudinii adoptate vizavi de homosexualitate au fost:

Biblia (drept sursă primară), Scrieri ale diferiților Sfinți, Canoane și enciclice papale, Morala teologică, Conciliul Vatican II.

2. Tradiția legislativă și juridică (cu toate aspectele sale: norma europeană, precedente și norme ale secolelor XIX-XX în spațiul românesc). În ceea ce privesc sursele, alături de cele a căror influență, autoritate și importanță este fundamentală și unanim recunoscută la nivel universal – Constituțiile României, Codul penal,....

3. Referințe ale Revoluției Moravurilor din secolul al XX-lea precum și

4. Homosexualitatea și statutul ei social și juridic în România anilor 1948-2010, precum și instituțiile ce susțin drepturile persoanelor homosexuale; impactul presei și mass-mediei în influențarea opiniei generale și formele de manifestare identitară a comunității homosexuale.

O bibliografie generală asupra temei este formată din operele unor istorici, mai ales francezi. În aceeași bibliografie pot fi încadrate și alte lucrări de specialitate privind teologia morală sau surse mai generale precum renumite enciclopedii consacrate, din categoria cărora se evidențiază: Enciclopedia Britannica, Enciclopedia Universalis, Enciclopedia Larousse și Enciclopedia Stanford. Este de o vitală importanță să se țină cont de viziunea pe care aceste enciclopedii o oferă asupra homosexualității, deoarece în baza definițiilor termenului de „homosexualitate” pe care le pun la dispoziția publicului larg, își aduc aportul și lasă o amprentă esențială în conturarea imaginii termenului de homosexualitate în viziunea societății contemporane.

În conturarea cercetării de față un rol extrem de important l-a jucat literatura de specialitate, fără de care nu am fi putut dobândi o cunoaștere cel puțin de bază a subiectului nostru, și fără de care nu am fi înțeles câte implicații poate aduce o asemenea temă de cercetare. Această literatură de specialitate reflectă foarte bine vastul teritoriu și multitudinea de metode care pot fi abordate în ceea ce privește istoria sexualității umane, de la istoria politică, trecând în domeniul antropologiei, istoriei sociale și culturale, istoriei religioase, și mai apoi spre domenii mai concentrate precum istoria femeii, istoria plăcerii și a masculinității, istoria corpului sau istoria feței – doar ca să amintim câteva dintre acestea.

Bibliografie

A. Fonduri din arhivele naționale:

- Fondul Colegiul Medicilor Târgu-Mureș - 1940-1942;
- Fondul Colegiului de Avocați Cluj-Napoca – 1932-1984;
- Fondul Curtea de Apel Cluj-Napoca – 1938-1952;
- Fondul Inspectoratului de Poliție Cluj-Napoca – 1916-1975;
- Fondul Parchetului Tribunalului Cluj-Napoca – 1919-1940;
- Fondul Parohiei Ortodoxe Română Dej – 1883- 1948;
- Fondul Penitenciarul Turda – 1936-1963;
- Fondul Penitenciarului ClujNapoca – 1925-1956;
- Fondul Procuratura Raionului Cluj-Napoca – 1953-1960;
- Fondul Tribunalul Cluj-Napoca – 1854-1934.
- Parchetul Tribunalului Turda – 1915-1952;
- Statistica penitenciară pe anii 1879-1890, Arhivele Naționale, Cluj-Napoca.

B. Presă. Jurnale. Corespondență. Memorii:

Altarul Banatului, anul XI (L), serie nouă, nr. 10-12, octombrie-decembrie 2000;
Buletin Oficial al Ministerului de Interne pe anii 1895-1918, 1920-1926;
Buletinul Justiției – 1940-1944;
Colecția ”Scânteia - 1948” – Biblioteca Digitală a Bucureștilor, vizualizat pe
<http://www.digibuc.ro>;
OBSERVATORUL CULTURAL, nr. 135, 4-10 octombrie/2008;

România literară, nr. 3/2007;

ROSETTI, Radu, *Amintiri*, ediție îngrijită de Mircea Anghelescu, vol. I, București: Editura Fundației Culturale Române, 1996;

WILLIAMS, Tennessee, *Memoriile unui bătrân crocodil*, București: editura Art, 2011;

YOURCENAR, Marguerite, *Memoriile lui Hadrian*, București: editura Humanitas, 2006.

C. Dicționare. Enciclopedii:

Dicționar de filosofie și bioetică, coord. Teodor N. Țîrlea, București, 2003;

Enciclopedia Britannica, vizualizat pe <http://www.britannica.com/>;

Enciclopedia Stanford, vizualizat pe <http://plato.stanford.edu/>;

Encyclopedia Universalis, vizualizat pe <http://www.universalis.fr/>;

Larousse. Dicționar De Psihologie Norbert Sillamy Membru al Societății franceze de psihologii
Traducere, avanprefață și completări privind psihologia românească de dr. LEONARD GAVRILIU,
UNIVERS ENCICLOPEDIC I București, 1998, pp. 140-141;

MACREA, Rodica, MICLUȚIA, Ioana, Dicționar de sexologie, Iași: editura Polirom, 2009;

NEVEANU, Popescu Paul: *Dicționar de Psihologie*, București: editura Albatros, 1978.

D. Bibliografie specială:

AMBROZIE, Narcisa: *Îngerii și demonii sexualității*, București: editura Antet, 2010;

ANDONE-BONTAȘ, Amalia: *Infracțiuni privitoare la viața sexuală: practică judiciară*, București: Editura Hamagiu, 2010;

ARGEȘEANU, Ion: *Atenție! Violatori și homosexuali ucigași, cazuri juridiciare prezentate de un procuror criminalist*, editura Oscar Print, 1995;

ARIÈS, P. : *Sexualități occidentale*, București: editura Antet, 1998;

ARIÈS, Philippe, DUBY, George: *Istoria vieții private*, București: editura Meridiane, 1995;

BAUDRY, Patrick: *Erotismul și pornografia*, București: Editura Eurosong & Book, 1998;

BĂLAN, G. : *Iubirea interzisă*, Chișinău: editura Cartier, 2001;

BĂLAN, G. : *Celălalt Eros*, Chișinău: editura Cartier, 2001;

BĂLAN, George : *Homofobia*, București: editura Maiko, 2004;

BĂLUȚĂ, Ionela și VINTILĂ-GHIȚULESCU, Constanța (coord), *Bonnes et mauvaises mœurs dans la société roumaine d’hier et d’aujourd’hui*, București: EDR, DEC, 2005;

BĂLUȚĂ, Oana: *Gen și interese politice: teorii și practici*, Iași: Editura Polirom, 2008;

BESANÇON, Alain: *Dilemele mântuirii: criza bisericii catolice*, București: Editura Humanitas, 2001;

Bishop Laffitte's adress to couple to couple league, editat de Conciliul Pontifical pentru Familie; *Considerations regarding proposals to give legal recognition between homosexual persons*, editat de Congregația pentru Doctrina Credinței;

BOC, Emil: *Drepturile omului și libertățile publice*, Cluj-Napoca: editura Accent, vol. I, 2003;

BOJOR, Ovidiu, *Iubire, dragoste, sexualitate*, București: editura Paco, 2009;

BOLOȘ, Daniela: *Infrațiuni frecvente cu privire la viața sexuală: forme ale violenței și agresiunea fizică*, Cluj-Napoca: Editura Eurodidact, 2005;

BONDREA, Aurelian, *Opinia publică și dinamica schimbărilor în societatea românească de tranziție*, București, editura Fundației România de Măine, 1998;

BONNET, Gerard, *Perversiunile sexuale*, București: editura Științifică, 1999;

BOSWELL, John: *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, Chicago, London: the University of Chicago Press, 1981;

BOURRICAUD, Francois: “Mœurs”, în *Encyclopaedia Universalis*, 15, Paris, France SA, 1989;

BRECK, John: *Darul sacru al vieții*, Cluj-Napoca: editura Padmos, 2001;

BRENOT, Philippe: *Dicționar de sexualitate umană*, Iași: editura Sedcom Libris, 2005;

BROOTEN, Bernadette J.: *Love Between Women. Early Christian Responses to Female Homoeroticism*, The University of Chicago Press, 1996;

BRUKNER, Pascal, *Noua dezordine amoroasă*, București: editura Trei, 2005;

BURCHI, Ștefan, *Condica criminală și procedura ei*, București: Editura Tipografia lui Iosef Copainig, 1851;

BURNS, Gene: *Frontierele catolicismului. Politica unei ideologii într-o lume liberală*, University of California Press, 1992;

CICLEI, Valerian, *Viața sexuală și politica penală: exercițiu de criminologie juridică*, București: Editura Holding Reporter, 1994;

CLASSEN, Albrecht (ed.): *Sexuality in the Middle Ages and Early Modern Times: New Approaches to a Fundamental Cultural-Historical and Literary-Anthropological Theme*, Walter de Gruyter GmbH & Co., Berlin, 2006;

CLER LE, Georges, *Moldo-Valahia, ce a fost, ce este...moravuri*, Editura Institutul european, 2012;

CODRESCU, Cleopatra, *Iubire și sexualitate*, Iași: Editura Pim, 2006;

CODRESCU, Răzvan, *Teologia sexelor și taina nunții. O introducere ortodoxă în antropologia conjugală*, urmată de Acatistul Sf. Arhanghel Rafail, București: Editura Christiana, 2002;

COMAN, Gheorghe: *Ecologie spirituală*, Iași: Editura Pim, 2004;

CONTA, Vasile: *Opere filozofice*, Editura Academiei RSR, 1967;

CORBIN, Alain: *Istoria corpului uman*, vol. 1, București: Editura Art, 2008;

CORNEA, Paul, *Originile romantismului românesc*, București: Editura Minerva, 1972;

CORVINO, John: *Same sex : debating the ethics, science, and culture of homosexuality*, Editura Rowman and Littlefield Publishers, Lanham, 1999;

COSMA, Sorin (Pr.Prof.Dr.): *Homosexualitatea păcat sau virtute*, în *Altarul Banatului*, anul XI (L), serie nouă, nr. 10-12, octombrie-decembrie 2000;

DE BEAUREGARD, Costa, ANTOINE, Marc: *Teologia sexualității: heterosexualitatea și homosexualitatea din perspectivă creștină*, București: Editura Christiana, 2004;

Declarație privind anumite întrebări referitoare la etica sexuală, în *Persoana Umană*, numărul 1, 29 decembrie 1975, pag. 77, editată de Congregația pentru Doctrina Credinței;

DIAMOND, Jared, *De ce e sexul o plăcere*, București: Editura Humanitas, 1999;

DJUVARA, Neagu: *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne 1800-1848*, București: Editura Humanitas, 1995;

DUBY, Georges, *Evul Mediu masculin. Despre dragoste și alte eseuri*, trad. C.și S. Oancea, Editura Meridiane: București 1992;

DUBY, Georges: *Amor și sexualitate în Occident*, București: Editura Artemis, 1994;

DUCULESCU, Victor: *Constituția României*, București: Editura Lumina Lex, 1997;

DUYVENDAK, Jan Wilhem; Adam, D.; Krowel, André (coord.): *The global emerg of gay and lesbian politics*, Philadelphia: Temple University Press, 1999;

Educational guidance in Human Love, editat de Congregația Sacră pentru Educația Catolică

Instruction Concerning the Criteria for the Discernment of Vocations with regard to Persons with Homosexual Tendencies in view of their Admission to the Seminary and to Holy Orders, editată de Congregația pentru Educația Catolică;

ELIADE, Pompiliu: *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra societății în vremea domniilor fanariote*, București: Editura Humanitas, 2000;

ELIAS, N.: *La civilisation des moeurs*, Paris: Calman-Levy, 1973;

ELIAS, Norbert: *Procesul civilizării. Cercetări sociogenetice și psihogenetice, vol I. Transformări ale conduitei în straturile laice superioare ale lumii occidentale*, București: editura Polirom, 2002;

ENGEL, Randy: *The Rite of Sodomy. Homosexuality and the Roman Catholic Church*, Pennsylvania: New Engel Publishing, 2006;

ESPIN, Orlando; Nickoloff, James (coord): *An introduction dictionary of theology and religious studies*, Collegeville, MN, Liturgical Press, 2007;

EVOLA, Julius, *Metafizica sexului*, trad. Sorin Mărculescu, București: Editura Humanitas, 1994;

Facts about homosexuality and mental health: vizualizat pe <http://psychology.ucdavis.edu>;

FILIP, Silviu: *Viața sexuală*, Oradea: editura Aquila `93, 2008;

FILITTI, Ioan: *Vechiul drept penal român*, București: Editura Tip. Văcărești, 1934;

FLICHE, Augustin: *Histoire de l'Eglise depuis les origines jusqu'à nos jours*, vol.6, Paris: Editura Bloud & Gay, 1947;

FLOCA, Ioan F.: *Canoanele Bisericii Ortodoxe: note și comentarii*, Sibiu, 1991.

FOUCAULT, Michel, *Histoire de la sexualité*, vol. I – La Volonté de savoir; vol. II – L'usage des plaisirs; vol. III – Le souci de soi, Gallimard, Paris, 1984;

FOUCAULT, Michel: *Istoria sexualității*. Vol. 1-2, București: Editura Univers, 2004;

FREUD, Sigmund: *Trei eseuri privind teoria sexualității*, traducere Nicolae Anghel, București: Editura Măiastra, 1991;

FRYER, Jonathan, *Andre & Oscar Gide, Wilde și arta de a trăi gay*, București: editura Cartea Românească, 2002;

GAUCHET, Marcel, *Le désenchantement du monde. Une histoire politique de la religion*, Paris: Gallimard, 1985;

GAULTIER, Paul, *L'Idéal moderne, La Question morale, La Question sociale, La Question religieuse*, Paris, Payot, 1908;

GENTILE, Emilio, *Le religioni della politica. Fra democrazie e totalitarismi*, Gius. Laterza & Figli, 2001;

GEORGESCU, Valentin și Strihan, Petre: *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova 1611-1831. Partea a II-a. Procedura de judecată*, București: Editura Academiei Române, 1982;

GHEȚIE, I., MAREȘ, Al., *Cele mai vechi cărți populare în literatură română*, I, București: Editura Minerva, 1996;

GHIȚULESCU, Constanța Vintilă, *Patimă și desfătare. Despre lucrurile mărunte ale vieții cotidiene în societatea românească (1750-1860)*, București: Humanitas, 2015;

GHIȚULESCU, Constanța: *În șalvari și cu ișlic*, București: Editura Humanitas, 2004;

GHIȚULESCU, Constanța: *Focul amorului, despre dragoste și sexualitate în societatea românească*, București: Editura Humanitas, 2006;

GRIGURCU, Gheorghe, *Despre pornografie (II)* în „România literară”, nr. 3/2007;

GUILLEBAUD, Jean-Claude, *La Tyrannie du plaisir*, Seuil, Paris, 1999;

HABRA, Georges, *Iubire și senzualitate*, trad. Dora Mezdrea, București: Ed. Anastasia, 1994;

HAGGERTY, George; Zimmerman, B.(coord.): *Encyclopedia of lesbian and gay histories and cultures*, vol.1, Garland Publishing Inc, New York, 2000;

HALICZER, Stephen (ed.): *Sexuality in the Confessional. A Sacrament Profaned*, Oxford University Press, New York, 1996;

HAMANGIU, Constantin, *Cod Civil adnotat: cu trimiteri la doctrina franceză și română și jurisprudența completă de la 1868-1925*, București: editura All Beck, 1999;

HAMBURG, Philip: *Separation of Church and state*, First Harvard University Press, Harvard, ediția a II-a, 2004;

HARPER, Aprilie, PROCTOR, Caroline (eds.): *Medieval Sexuality. A Casebook*, Routledge, New York, London, 2008;

HAYEK, Friedrich: *Constituția libertății*, Iași: Editura Institutul European, 1998;

HOLBAN, Maria, M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și CERNOVODEANU, Paul: *Călători străini despre țările române*, vol. X, București: Editura Academiei Române, 2000;

HOMOSEXUALITE, în Enciclopedia Larousse, vizualizat pe <http://www.larousse.fr>;

HOMOSEXUALITE, în Enciclopedia Universalis, vizualizat pe <http://www.universalis.fr>;

HOMOSEXUALITY, în Enciclopedia Britannica, vizualizat pe <http://www.britannica.com>;

HOMOSEXUALITY, în Enciclopedia Encarta, vizualizat pe <http://encarta.msn.com>;

HORGAN, John, *Gay Genes, Revisited*, Scientific American, 273[5], 26, November 1995;

Hrisostom de Etna (arhiep.): *Homosexualitatea. Păcat sau virtute?*, în Elemente de psihologie pastorală ortodoxă, Galați: editura Bunavestire, 2003;

JULIEN, J., *Le plaisir sexuel est-il un péché?*, Guy le Prat, Paris, 1983;

KALLMANN, F.J. (1952), “Comparative Twin Study on the Genetic Aspects of Male Homosexuality”, în Journal of Nervous and Mental Diseases, 1952;

KANT, Immanuel: *Scrieri moral politice*, București: Editura Științifică, 1991;

KOCHUTHARA, George: *The concept of sexual pleasure in the Catholic moral tradition*, Gregorian University Press, Roma, 2007;

LAQUER, Thomas, *Corpul și sexul: de la greci la Freud*, București: editura Humanitas, 1998;

LAROCHE, Michel-Philippe, *Un singur trup – Aventura mistică a cuplului*, trad. Constantin Jinga, Timișoara: Ed. Amarcord, 1995;

LAZU, Robert; Tat, Alin: *Perspective asupra Conciliului Vatican II*, Târgu-Lăpuș: editura Galaxia Gutenberg, 2004;

LE CLER, Georges: *Moldo-Valahia, ce a fost, ce este, ce-ar putea fi : itinerar, impresii de călătorie, moravuri, obiceiuri, schițe după natură, istorisiri, perspectivă istorică*, Iași: editura Institutul European, 2010;

LE VERRIER, Charles, *Introduction a A. Comte, Cours de philosophie positive*, Paris, 1926;

LEE, John Allan: *Homosexuality*, în The Canadian Encyclopedia, vizualizat pe www.thecanadianencyclopedia.com;

Letter to the bishops of the Catholic Church on the pastoral care of homosexual persons, editat de Congregația pentru Doctrina Credinței;

LIVADĂ-CADESCHI, Ligia, *Departamentul de cremenalion : din activitatea unei instante penale muntene*, București: Nemira, 2002;

LOCHRIE, Karma, MCCRACKEN, Peggy, SCHULTZ, James A. (eds.): *Constructing Medieval Sexuality*, vol. IX, Center of Medieval Studies at the University of Minnesota, University of Minnesota Press, 1997;

MACREA, Rodica, *Sexualitatea: aspecte medico-sociale*, Cluj-Napoca: editura Risoprint, 1999;

MAJURU, Adrian, *Prostituția : între cuceritori și plătitori*, Pitești, București, Cluj-Napoca : Paralela 45, 2007;

MAJURU, Adrian, *Bucureștiul subteran : vagabondaj, cerșetorie, delincvență*, Pitești, București, Cluj-Napoca : Paralela 45, 2006;

MALIK, E. David: *The condemnation of homosexuality in Romans 1:26-27*, în Bibliotheca Sacra 150: 599, 1993;

MANENT, Pierre, *Istoria intelectuală a liberalismului*, Zece lecții, trad. M. și S. Antohi, pref. S. Antohi, București: Humanitas, 1992;

MCLAREN, Agnus, *Sexualitatea secolului XX. O istorie*, trad. M. Jitoreanu, București: Ed. Trei, 2002;

MORIN, Yves, *Enciclopedia medicală a familiei, Vol. 2 Viața sexuală*, București: editura Adevărul Holding, 2011;

MUCHEMBLED, Robert: *Orgasmul și Occidentul. O istorie a plăcerii din secolul al XVI-lea pînă în zilele noastre*, Chișinău: editura Cartier, 2006;

NICOARĂ, Mona: *Scandaluri publice: orientarea sexuală și legea penală*, New York ; Washington ; Londra ; Bruxelles, 1997;

NICOARĂ, S. : *Despre civilizarea moravurilor*, în Caiete de Antropologie istorică, Anul X, nr. 2, Iulie-Decembrie 2011, Cluj-Napoca: editura Accent, 2011;

NICOARĂ, Simona, Flagelul prostituției sub lupa științelor la începutul secolului XX, în volumul “Disciplinarea socială în epoca modernă și contemporană (sec. XVI-XXI),” Cluj-Napoca: Editura Accent, 2010. Studiu prezentat la Sesiunea științifică a Seminarului de Antropologie Istorică, ed. A II-a, Disciplinarea socială în epoca modernă și contemporană (sec. XVI-XXI), 19-20 noiembrie 2010;

Nissineb, Martti: *Are There Homosexuals in Mesopotamian Literature?*, în *Encyclopaedia Britannica*, vizualizat pe www.britannica.com;

NORIEGA, José, *Eros și agape în viața conjugală*, Târgu-Lăpuș: editura Galaxia Gutenberg, 2011;

PANA, Stelian, *Sexualitatea Umană*, București : editura Univers Enciclopedic, 1998;
Pansexuality: pe <http://dictionary.reference.com>;

PICKETT, Brent: *Historical Dictionary of Homosexuality*, The Scarecrow Press, 2009;

PICKETT, Brent: *Homosexuality*, în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, vizualizat pe <http://plato.stanford.edu/>;

PORUMB, Anca, *Homosexualité et sida. Essais sur le roman de Dominique Fernandez, Hervé Guibert et Yves Navarre*, Cluj-Napoca: editura Casa Cărții de Știință, 2001;

POTRA, George: *Bucureștii văzuți de călători străini (secolele XVI-XIX)*, București: Editura Academiei Române, 1992;

pr. prof. dr. RĂDUCĂ, Vasile , Bioetica, familia și morala creștină, art. în „Studii Teologice” L (1999), nr. 3-4, pp. 103-107;

Pravilniceasca Condică 1780, București: Editura Academiei Române, 1957;

RICOEUR, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, traducere de Vasile Tonoiu, București: Editura Humanitas, 1995;

RITT, Denisa: *Minoritățile sexuale : heteroimage vs. Autoimage*, Timișoara: editura Mirton, 2005;

ROMAN, Nicoleta, *Deznădăjduită muiere n-au fost ca mine. Femei, respectabilitate și păcat în Valahia începutului de secol XIX*, București: Humanitas, 2016;

ROUGEMONT, Denis, *Iubirea și Occidentul*, trad. de Ioana Candea-Marinescu, București: Editura Univers, 1987;

SANGER, Margaret: în *Encyclopædia Britannica*, 2011, vizualizat pe www.britannica.com;

SIKER, Jeffrey: *Homosexuality and Religion. An Encyclopedia*, Greenwood Press, Westpoint, Connecticut, London, 2007;

SPENCER, Colin: *Homosexuality: a history*, Editura Fourth Estate, Londra, 1995;

TAMAGRE, Florence: *A History of Homosexuality in Europe 1919-1939, vol. I și II*, Algora Publishing, 2006;

THATCHER, Adrian: *Descătușarea sexului : o perspectivă creștină asupra sexualității*, București: editura Polimark, 1995;

The Congregation of The Doctrine of the Faith, *Some considerations concerning the response to legislative proposal on the non-discrimination of homosexual persons*, editată de Congregația pentru Doctrina Credinței, Irondale: Eternal Word Television Network, 1992;

TINAYRE, Marcelle, *Istoria iubirii*, București: Casa de editură și presă „Viața Românească”, 1992;

TODOROV, Tzetan, *Confruntarea cu extrema, victime și torționari în secolul XX*, București: Humanitas, 1996.

VAN DER MEER, Theo: *Homosexuality.*, în *Encyclopedia of the Early Modern World* , vizualizat pe <http://www.encyclopedia.com>;

VERDON, Jean, *Dragostea în Evul Mediu: trup, sexualitate și sentiment*, București: Humanitas, 2009;

VIGARELLO, Georges, *Istoria vilolului (secolele XVI-XX)*, Timișoara: Amarcord, 1998.

WHITE, Edmund: *States of Desire. Travels in Gay America*, New York, Dutton, 1983;

ZION, BASIL, William, *Eros și transfigurare. Sexualitate și căsătorie*, trad. Ioan Ovidiu Bobăilă, Alba Iulia: Tipografia Arhiepiscopiei Ortodoxe, 2001.

E. Bibliografie generală:

ADLER, Laure: *Secrete de alcov: istoria cuplului între 1830 și 1930*, București: editura Corint, 2003;

ALEXIANU, Alexandru: *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară românească*, vol.II, București: Editura Meridiane, 1987;

ARIÈS, Philippe : Duby, Georges: *Istoria vieții private*, vol. 10, București: editura Meridiane, 1997;

ARIÈS, Philippe: *Omul în fața morții*, București: editura Meridiane, 1996;

ARIÈS, Philippe; DUBY, Georges, *Istoria vieții private*, vol. II (cap. Sacrul și tainele), București, 1994;

BATTISTA, Leon Alberti, *Despre familie*, trad. S. Bratu Elian, București: Humanitas, 2015;

COLAS, Dominique, *Genealogia fanatismului și a societății civile*, București: Ed. Nemira, 1998;

Constituția din 1923 în dezbaterile contemporanilor, București: Editura Humanitas, 1990;

CORBIN, Alain, COURTINE, Jean-Jacques, VIGARELLO, Georges: *O istorie a corpului, Vol. I-II*, traducere din limba franceză de Simona Manolache, Gina Puica, Giuliano, Editura Art, 2007;

CULIANU, Ioan Petru, *Eros și magie în Renaștere. 1484*, București: Ed. Nemira, 1994; (ed. a II-a, Iași, Ed. Polirom, 2003);

DEL VECCHIO, Giorgio: *Lecții de filosofie juridică*, București: Editura Europa Nova, 1995;

DELEANU, Ion: *Drept Constituțional și Instituții politice*, Teoria Generală, vol. I, București, 1991;

DELUMEAU, J. : *Păcatul și frica*, vol II. *Culpabilizarea în Occident*, Iași: editura Polirom, 1997-1998;

DELUMEAU, J., *Un christianisme pour demain. Guetter l'aurore. Le christianisme va-t-il mourir?* Paris: Hachette. Littératures, 2004;

DELUMEAU, Jean, *Mărturisirea și iertarea. Dificultățile confesiunii. Secolele XIII-XVIII*, trad. I. Ilinca, Iași: Polirom, 1998;

DUBY, Georges, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, București, 1998;

DUBY, Georges, *Cavalerul, femeia și preotul. Căsătoria în Franța feudală*, București, 1997;

DUBY, Georges, *Doamnele din veacul al XII-lea*, București, 2000;

DUBY, Georges, *Histoire des mentalités in L'Histoire et ses méthodes. Recherche, conservation et critique des témoignages*, sous la direction de Charles Samaran, Paris, 1961;

DUȚU, Al, *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, București: Meridiane, 1986;

DUȚU, Al., *Lumea dinăuntru și lumea din afară : articole, interviuri, note de lectură*, Ediție îngrijită, introducere, note și indice / de Laurențiu Vlad, București: Editura Universității din București, 2009;

DUȚU, Alexandru, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, București: Editura Univers, 1982;

ELIADE, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. II-III, București, 1981-1988;

FOUCAULT, Michel: *A supraveghea și a pedepsi*, traducere de Bogdan Ghiu, control științific de Marius Ioan, prefață de Sorin Antohi, București: Editura Humanitas, 1997;

GIRARD, René, *Violența și sacrul*, București, 1995;

IACOBESCU, Mihai: *România și Societatea Națiunilor 1919 – 1929*, București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988;

ICĂ, Ioan I: *Reflecțiile unui teolog ortodox*, în Conciliul Vatican II, reforma Bisericii și dilemele epocii post-conciliare, vizualizat pe <http://www.studiatheologica.cnet.ro>;

IORGA, Nicolae: *Istoria românilor prin călători*, București: Editura Eminescu, 1981;

ISAR, Nicolae: *Principatele Române în epoca luminilor 177-1830. Cultura, spiritul critic, geneza ideii naționale*, București: Editura Universității din București, 1999;

ISPAS, Sabina, *Rosturi și Moravuri de odinioară*, București: editura Etnologică, 2012;

JUDT, Tony: *Reflecții asupra unui secol XX uitat: reevaluări*, București: editura Polirom, 2011;

LE GOFF, Jacques, *Civilizația Occidentului medieval*, București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1971;

LE GOFF, Jacques, *La Nouvelle histoire*, Bruxelles, 1988;

LE GOFF, Jacques, *Nașterea Purgatoriului*, vol. I - II, București, 1995;

LE GOFF, Jacques, *Omul medieval*, Iași, 1999.

LE GOFF, Jacques, *Pentru un alt Ev Mediu. Valori umaniste în cultura și civilizația Evului Mediu*, vol. I-II, București, 1986;

Le GOFF, Jacques, SCHMITT, Jean-Claude, *Dicționar tematic al Evului Mediu occidental*, Iași, 2002;

LEB, Ioan Vasile: *Famille et eglise au III-eme millenaire. Un point de vue orthodoxe*, în Theologia Orthodoxa, 1/2007;

LEB, pr. prof. Ioan-Vasile, „Familie și Biserică în mileniul III. Un punct de vedere ortodox”, art. în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Theologia Orthodoxa”, (2007), nr. 1;

LEMNY, Ștefan, *Sensibilitate și istorie în secolul XVIII românesc*, București: Editura Meridiane, 1990;

Mc. Cornick, Richard A.: *Moral theology 1940-1989: an overview*, în *Theological Studies* 50 (1989), University of Notre Dame;

Message of the Holy Father John Paul II for the 38th World Communication Day, editat de Congregația pentru Educația Catolică;

MICU, Doina: *Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a Drepturilor Omului și în Constituția României*, Cluj-Napoca: Editura All Beck, 1998;

MIHOC, Constantin (Pr.Dr.): *Taina Căsătoriei și Familia Creștină*, Sibiu: editura Teofania, 2002;

MOLDOVAN, Ioan: *Psihologia vieții religioase: motivație, experiențe religioase, credință și necredință*, Cluj-Napoca: editura Logos `94, 2001;

MUNTEANU, Neculai, Constantin, *Ultimii 7 ani de acasă*, editura Curtea Veche, 2007;

MURARU, Ioan, IANCU, Gheorghe: *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale*, București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1992;

NACU, Constantin, *Comparațiune între Codul Civil român și Codul Napoleon*, București: editura Librăriei Leon Alcalay;

NASTASĂ L., *Politici culturale și modele intelectuale în România*, Cluj-Napoca: Mega, 2013;

NASTASĂ, Lucian, *Intelectualii din România: configurații culturale*, Cluj-Napoca: Mega, 2014;

NEGOIȚESCU, Ion, *Straja dragonilor*, București: Humanitas, 2009;

NEGREA, Camil, *Codul Civil al Ținuturilor ungurene și ardelenene în comparație cu Codul Civil Român*, 1920;

New Vocations for a New Europe: final document of the Congress on Vocation to the Priesthood and to Consacrated Life in Europe, Roma;

NICOARĂ, S., *Națiunea modernă. Mituri, Simboluri, Ideologii*, Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2002;

NICOARĂ, S.: *O istorie a secularizării. De la Cetatea lui Dumnezeu la cetatea oamenilor (sec. XIV-XVIII)*, volumul I, Cluj-Napoca: editura Accent, 2005;

NICOARĂ, S.: *O istorie a secularizării (sec. XIX-XX) Avatarurile creștinismului și triumfalismul mesianismelor noilor ere*, volumul II, Cluj Napoca: Editura Accent, 2006;

NICOARĂ, Simona , *Istorie și imaginar. Eseuri de antropologie istorică*, Cluj-Napoca: PUC, 2000;

NICOARĂ, Simona, *Corpul, o metaforă în durata lungă! Avatarurile reprezentării corpului între teologie, istorie și antropologie*, în "Caiete de antropologie istorică", nr.4, an II, iulie dec.2003, pp.29-55;

NICOARĂ, Simona, NICOARĂ, Toader, *Mentalități colective și imaginar social. Istoria și noile paradigme ale cunoașterii*, Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană,/ Mesagerul, 1996;

NICOARĂ, T. , *Clio în orizontul mileniului trei. Explorări în istoriografia contemporană*, Cluj-Napoca: Editura Accent, 2002;

NICOARĂ, T., *Introducere în istoria mentalităților colective, antologie, selecția și traducerea textelor*, Cluj-Napoca: PUC, 2000;

NICOARĂ, Toader, *Nouă teme de antropologie istorică*, Cluj-Napoca: Editura Accent, 2013;

NICOARĂ, Toader: *Transilvania la începutul timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Cluj-Napoca: Dacia, 2001;

PAUL, Jacques, *Biserica și cultura în Occident*, vol. I, București: Meridiane, 1996;

PLASTARA, George, *Curs de drept Civil, persoane, 1927-1928 vol 1 și vol 10*, București: editura Hamangiu, 2008;

PLATON, Alexandru - Florin, *Societate și mentalități în Europa medievală*, Iași: Editura Al. I. Cuza, 2000;

PLATON, Alexandru-Florin, RĂDVAN, Laurențiu, *De la cetatea lui Dumnezeu la edictul din Nantes. Izvoare de istorie medievală (sec. V-XVI)*, Iași: Editura Polirom, 2005;

POPA, Nicolae: *Teoria general a dreptului*, București: Editura Universității Titu Maiorescu, 2002;

POPESCU, Dumitru: *Hristos, Biserică, societate*, București: editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1998;

POPESCU, Sofia: *Teoria generală a dreptului*, Editura Lumina Lex, 2000;

RĂDULESCU, Andrei, *Codul nostru civil în anii 1925-1945*, București, 1946;

RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități*, București: Editura Științifică, 1992;

RÉMOND, René, *Religion et Société en Europe. La sécularisation aux XIX et XX siècles, 1780-2000*, Paris: Éditions du Seuil, 1998/2001;

RÉMOND, René: *Religie și societate în Europa: secularizarea în secolele al XIX-lea și XX:1780-2000*, Iași: editura Polirom, 2003;

REVEL, Jacques, Mentalité, în André Burguière, *Dictionnaire des sciences historiques*, Paris, 1986;

RICHÉ, Pierre: *Europa barbară din 476 până în 774*, București: Corint, 2003;

ROȘU, Titus, Liviu: *Legea românească - ortodoxia : temelia spirituală a ființei noastre etnice*, Oradea: editura Abaddaba, 1997;

ROUX, Jean-Paul, *Regele. Mituri și simboluri*, București: Ed. Meridiane, 1998;

STĂNILOAE, Dumitru: *Spiritualitate și comuniune în liturghia ortodoxă*, București: editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2004;

ȘCHIOP, Adrian, *Pe bune/pe invers*, Iași: editura Polirom, 2004;

TARHON, Gheorghe, *Infracțiuni*, editura Științifică, 1958;

TIMIȘ, Vasile: *Misiunea bisericii și educația : atitudini, convergențe, perspective*, Cluj-Napoca: editura Presa Universitară Clujeană, 2004;

TRIFA, Iosif: *Sodoma și Gomora*, Sibiu: editura Oastea Domnului, 1998;

VAUCHEZ, André, *Spiritualitatea Evului Mediu occidental*, București: Meridiane, 1994;

VOVELLE, Michel: *Omul luminilor*, București: editura Polirom, 2000;

ZIMMERMANN, Harald, *Papalitatea în Evul Mediu. O istorie a pontifilor romani din perspectiva istoriografiei. Cu o listă a papilor din secolul al IV-lea până în secolul al XV-lea*, Traducere de Adinel-Ciprian Dincă, Iași: Polirom, 2004.